

نگاه
پژوهشگر

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

عراقی‌ها، آماده خلع سلاح

چندین گروه غیرنظامی قدرتمند دارای حمایت ایران در عراق، برای اولین بار آماده‌اند خود را خلع سلاح کنند، برای دور کردن تهدید درگیری فزاینده با دولت ترامپ. این را ۱۰ فرمانده و مقام ارشد به رویترز گفته‌اند. به گفته منابعی شامل شش فرمانده محلی از چهار گروه غیرنظامی، این حرکت پس از هشدارهای خصوصی مکرر مقامات آمریکا به دولت عراق از زمان آغاز دولت ترامپ رخ داده است. این مقامات به بغداد گفته‌اند، اگر اقدام به انحلال این گروه‌ها نکنند، ممکن است آمریکا این گروه‌ها را هدف حمله هوایی قرار دهد.

عزت الشایندر، سیاستمدار ارشد شیعه و نزدیک به ائتلاف حاکم عراق به رویترز گفته است، گفت‌وگوها بین نخست‌وزیر محمدشیاع السوداني و چندین نفر از رهبران این گروه‌ها «بسیار پیش رفته» است و این گروه‌ها مایل به تبعیت از درخواست ایالات متحده برای خلع سلاح هستند: «این گروه‌ها لاجزای نمی‌کنند و اصرار بر ادامه کار به شکل فعلی خود ندارند.» وی افزود، این گروه‌ها «کاملاً آگاه» هستند که ممکن است ایالات متحده آن‌ها را هدف بگیرد. این شش فرمانده شبه‌نظامی از کتابت حزب الله، نجبا، کتابت سیدالشهدا و انصارالله‌الوفیاء هستند. یکی از فرماندهان کتابت حزب الله گفت: «ترامپ آماده است جنگ با ما را به بدترین سطح ببرد. ما این را می‌دانیم و می‌خواهیم از چنین سناریوی بدی اجتناب کنیم.» این فرماندهان گفته‌اند، متحد و حامی اصلی‌شان، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از ایران، به آن‌ها اجازه این را داده‌اند تا هر تصمیمی لازم می‌دانند بگیرند تا از کشیده‌شدن به میانه درگیری با ایالات متحده و اسرائیل که ممکن است ویران‌کننده باشد، دوری کنند.

فرهاد علاءالدین، مشاور روابط خارجی سودانی به رویترز گفت که نخست‌وزیر متعهد است از طریق گفت‌وگوهای سازنده با بازیگران مختلف ملی «تضمین کند، همه سلاح‌ها در عراق تحت کنترل دولت هستند. دو مقام امنیتی عراقی گفتند سودانی فشار می‌آورد تا همه شبه‌نظامیان مقاومت اسلامی در عراق خلع سلاح شوند، برخی گروه‌ها تا همین حالا هم از ترس حمله هوایی، تا حد زیادی ستادهای مرکزی خود را تخلیه و حضور خود را در شهرهای بزرگ شامل موصل و الانبار کاهش داده‌اند. بسیاری از فرماندهان، اقدامات حفاظتی خود را نیز از آن زمان افزایش داده‌اند، گواشی‌های همراه، خودروها و اقامت‌گاه‌های خود را در فواصل کمتر تغییر می‌دهند. وزارت خارجه ایالات متحده می‌گوید همچنان به بغداد اصرار می‌کند این گروه‌های شبه‌نظامی را مهل کند: «این نیروها باید به فرمانده کل قوای عراق پاسخگو باشند، نه به ایران.»

یک مقام آمریکایی هشدار می‌دهد، پیشتر نمونه‌هایی بوده که این گروه‌ها به خاطر فشار ایالات متحده دست از حمله کشیده‌اند و نسبت به بلندمدت بودن هرگونه خلع سلاح تردید وجود دارد. الشایندر می‌گوید، دولت عراق هنوز توافقی با رهبران شبه‌نظامی نهایی نکرده است و سازوکار خلع سلاح هنوز مورد بحث است. به گفته او، گزینه‌هایی که در حال بررسی‌اند، شامل تبدیل این گروه‌ها به احزاب سیاسی و ادغام آن‌ها در نیروهای مسلح عراق می‌شود. سرنوشت هر گونه فرایند خلع سلاح همچنان مبهم است، اما همین بحث‌ها نمایانگر اولین مرتبه‌ای هستند که این گروه‌ها آماده بوده‌اند، در مقابل فشارهای دیرینه غربی عقب‌نشینند. عراق در مواجهه‌اش با این گروه‌ها در خاک کشور، به دنبال این است که اتحادهایش با آمریکا و با ایران را در تعادل قرار دهد. این گروه‌ها، در فضای آشفته پس از حمله سال ۲۰۰۳ ایالات متحده که صدام حسین را سرنگون کرد، با حمایت مالی و نظامی ایران در سراسر کشور سر برآوردند و نیروهای مهیبی شده‌اند که می‌توانند از لحاظ قدرت آتش با ارتش ملی رقابت کنند. دو مقام دولتی و دو منبع امنیتی می‌گویند شانزدهم مارس، کمی بعد از شروع حملات آمریکایی‌ها به حوثی‌ها، پیت هگرتز، وزیر دفاع ایالات متحده در تماسی تلفنی به نخست‌وزیر سودانی گفت از حملات انتقام‌جویانه این گروه‌ها به پایگاه‌های اسرائیل و آمریکا در منطقه و در حمایت از متحدانشان، جلوگیری کند. از سوی دیگر، ابراهیم المصمدی، مشاور سیاسی سابق سودانی نیز به تلویزیون دولتی عراق می‌گوید مدت‌هاست ایالات متحده به حاکمان عراق فشار می‌آورد که این گروه‌های شبه‌نظامی شیعه را منحل کند، اما این بار شاید واشنگتن پاسخ منفی را نپذیرد: «اگر داوطلبانه این خواسته را برآورده نکنیم، ممکن است از بیرون مجبورمان کنند، با استفاده از زور.»

منافع دو متحد قدیمی دچار واگرایی می‌شود؟

عربستان در نقشه ترامپ

القاعده، اخوان المسلمین و ایران اعلام کرد. در سال ۲۰۱۸، مشخصاً بعد از قتل جمال خاشقجی، روزنامه‌نگار عربستانی، در کنسولگری عربستان در استانبول، جنبشی با حمایت دولت برای بایکوت ترکیه کلید خورد.

اما بعد از حملات بقیق، دولت سعودی سیاستی بی‌طرفانه‌تر و آشتی‌جویانه‌تر در منطقه در پیش گرفت. روز ۵ ژوئن ۲۰۲۱، در یک نشست شورای همکاری خلیج [فارس] در شهر العا در شمال غرب عربستان، سعودی‌ها و قطر پایان اختلاف سه‌ساله‌شان و احیای روابط عادی را اعلام کردند؛ سپس ائتلافی که به رهبری سعودی‌ها در یمن بود، آتش‌بس‌ی یک‌طرفه اعلام کرد. در ژوئن ۲۰۲۲، ولیعهد سعودی به ترکیه سفر کرد و تحریم غیررسمی اقتصادی متوقف شد.

با ایران هم همین رویکرد در پی گرفته شد. در مصاحبه‌ای در آوریل ۲۰۲۱، بن‌سلمان موضع جدیدی در مقابل جمهوری اسلامی گرفت. او گفت: «ایران کشوری در همسایگی ماست و همه آنچه می‌خواهیم این است که رابطه خوبی با آن‌ها داشته باشیم.» این احساس در چندین دور مذاکره نمود یافت و در مارس ۲۰۲۲، در مصاحبه‌ای با نشریه آتلانتیک، تکرار شد. در این مصاحبه بن‌سلمان گفت ایرانی‌ها «همسایه هستند، همسایه برای همیشه. نمی‌توانیم از دستشان راحت شویم و نمی‌توانند از دستمان راحت شوند؛ پس برای هر دویمان بهتر است که حلش کنیم و راهی برای همزیستی پیدا کنیم.» یک سال بعد، در مارس ۲۰۲۲، دو کشور در پکن از سرگیری روابط را اعلام کردند. این رویکرد «درگیری صفر» همه حملات ایران و متحدانش علیه عربستان سعودی را متوقف کرد. این حقیقت دلیل دوام آوردن عربستان در محک چندین درگیری در چند سال گذشته بود. عربستان سعودی به جای اینکه در جنگ روسیه و اوکراین طرف کسی را بگیرد، تصمیم گرفت نقشی بی‌طرف و میانجی‌گرانه اتخاذ کند. در آوریل ۲۰۲۳ هم وقتی در سودان جنگ داخلی در گرفت، همین رویکرد نسبت به این کشور اتخاذ شد. وقتی اسرائیل بعد از حمله غافلگیرکننده حماس در ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳، جنگش را در غزه شروع کرد، سعودی‌ها پیشگام ابتکاری در دیپلماتیک برای آتش‌بس شدند، علیه حملات اسرائیل در یمن ابراز دغدغه کرد و حتی حملات اسرائیل به ایران را محکوم کرد.

گسترش توافقات ابراهیمی

دو دلیل هست که منظر باشیم، دولت ترامپ و حکومت

چندین موشک کروز به سمت پالایشگاه بقیق، بزرگترین پالایشگاه جهان و به سمت میدان نفتی خُریص شلیک شدند این حملات موقتاً بیش از نصف تولید نفت عربستان و ۵ درصد از تولید نفت جهان را متوقف کرد.

ترامپ تصمیم گرفت به جای تلافی علیه ایران، در دفاع از عربستان سعودی به حرکات نمادین دست بزند. او شش روز بعد از حمله به بقیق به رسانه‌ها گفت «آسان‌ترین کاری که می‌توان [د] [د] [د]» این است که بگوید «برید بچه‌ها. برید [بزنید] و اون روز بدی برای ایران میشه.» بعد از حمله‌تکرار به ایران دفاع کرد چون «چیزی که قدرت نشان می‌دهد، نشان‌دهنده کمی خویشتن‌داری است.» ۲۸ سپتامبر، پنتاگون اعلام کرد ۲۰۰ سرباز، یک سامانه موشکی پاتریوت و چهار سامانه رادار زمینی به عربستان سعودی خواهد فرستاد. دو هفته بعد، پنتاگون گفت سه هزار سرباز خواهد فرستاد، به‌اضافه «دو گردان هوایی جنگنده، دو گروه اعزامی هوایی، دو سامانه موشک پاتریوت و یک سامانه پدافند هوایی مرحله پایانی ارتفاع بالا یا «تاد» به عربستان سعودی» خواهد فرستاد؛ اما در ماه مه ۲۰۲۰، وقتی دو کشور بر سر تولید نفت اختلاف پیدا کردند، ایالات متحده ۳۰۰ سرباز را از عربستان سعودی فراخواند و دو سامانه را که از تأسیسات نفتی آن‌جا دفاع می‌کردند، برگرداند.

پتانسیل تکرار اقدام تلافی‌جویانه ایران علیه کارزار ترامپ، ممکن است منجر به این شود که عربستان سعودی سیاست منطقه‌ای‌اش، «درگیری صفر» را رها کند؛ سیاستی که بعد از انفعال ترامپ در مقابل حملات بقیق اتخاذ شده بود. دوره بین سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹، شاهد شدیدترین شکل مداخله‌گرایی سعودی در منطقه بود. این هم‌زمان با ظهور بن‌سلمان شد که توانست قدرت را به‌شکلی مؤثر متمرکز کند. ماه مارس ۲۰۱۵، سعودی‌ها در واکنش به کودتایی که انصارالله، جنبش اسلامی مورد حمایت ایران یا همان حوثی‌ها، به انجام رساندند، رهبر ائتلاف نظامی عربی در یمن شدند. در دسامبر ۲۰۱۵، عربستان برپایی ائتلاف اسلامی نظامی ضدتروریستی را اعلام کرد.

یک ماه بعد، بعد از حمله جمعی به سفارت سعودی در تهران در اعتراض به اعدام یک چهره برجسته مخالفان شیعه در عربستان، این کشور تمام روابط دیپلماتیکش با ایران را قطع کرد. در ژوئن ۲۰۱۷، با همراهی امارات متحده عربی، مصر و بحرین، دولت سعودی قطع همه روابط دیپلماتیک با قطر را اعلام کرد و دلیلش را روابط قطر با داعش،

سلطان الّمر

پژوهشگر مرکز مطالعه خاورمیانه در دانشگاه هاروارد

انتشار این مقاله به معنای تأیید نقطه نظرات آن از سوی روزنامه نیست. این مقاله صرفاً با هدف آشنایی مخاطب به شیوه فکری تحلیلگران و اندیشکده‌های خارجی منتشر می‌شود.

NEW/LINES

رویکرد «درگیری صفر» همه حملات ایران و متحدانش علیه عربستان سعودی را متوقف کرد. این حقیقت دلیل دوام آوردن عربستان در محک چندین درگیری در چند سال گذشته بود.

احیای فشار حداکثری

بعد از دوره‌ای ثبات نسبی، تجدید کارزار فشار حداکثری ترامپ ممکن است منجر به تنش‌های فزاینده در خلیج [فارس] شود. سعودی‌ها پیامد کارزار اول ترامپ را به خاطر دارند: ۱۲ ماه مه ۲۰۱۹، ایران به چهار کشتی از بندر اماراتی فجیره حمله کرد. دوتایشان نفتکش‌های سعودی بودند. حملات رویه‌تشدید، ۱۴ سپتامبر اوج گرفتند، درست ۹ روز قبل از روز ملی عربستان، وقتی ۱۸ پهپاد و